

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતના વડી અદાલતમાં

ફોજદારી અપીલ નં. ૬૩૯/૧૯૯૩

સાથે

ફોજદારી અપીલ નં. ૧૦૮૧/૧૯૯૩

સાથે

ફોજદારી અપીલ નં. ૧૦૮૨/૧૯૯૩

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય શ્રી ન્યાયાધીશ કે.જે. ઠાકર

=====

૧ શું સ્થાનિક અખબારોના અહેવાલદાતાઓને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે ?

૨ રિપોર્ટને સંદર્ભિત કરવું કે નહીં ?

૩ શું ન્યાયમુર્તીશ્રીઓ ચુકાદાની ઉચીત નકલ જોવા ઈચ્છે છે ?

૪ શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ની વ્યાખ્યા અંગે અથવા તેના અંતર્ગત કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાનૂની નોંધપાત્ર પ્રશ્ન ઉદ્ભવે છે?

૫ શું તેને સીવીલ જજને પરિપત્રિત કરવામા આવે ?

=====

પિનાકિન માધવલાલ....અપીલકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય....સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ)

=====

હાજરી:

અપીલકર્તા નં. ૧ માટે એડવોકેટ શ્રી વિજય એચ. પટેલ (એસ)

શ્રીમતી મોનાલી ભટ્ટ, વિરોધી પક્ષ(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ માટે
અપીલકર્તા તરફથી ઉપસ્થિત સહાયક સરકારી વકીલ

=====

ન્યાયપીઠ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી કે.જે. ઠાકર

તારીખ : ૦૫/૦૨/૨૦૧૫

સામાન્ય મૌખિક ચુકાદો

૧. કારણ કે તમામ અપીલો નીચલી અદાલતના સંયુક્ત ચુકાદા અને આદેશમાંથી ઉદ્ભવે છે, તેથી તે સૌને એકસાથે સાંભળીને આ સંયુક્ત ચુકાદા દ્વારા નિકાલ કરવામાં આવે છે.

૨. આ તમામ અપીલો ૨૦.૦૫.૧૯૯૩ના રોજ સત્ર કેસ નં. ૧૪૯/૧૯૯૩માં માનનીય વધારાના સત્ર ન્યાયાધીશ, અમદાવાદ (ગ્રામ્ય) દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદો અને આદેશમાંથી ઉદ્ભવે છે, જેમાં માનનીય વધારાના સત્ર ન્યાયાધીશ, અમદાવાદ (ગ્રામ્ય) એ મૂળ આરોપી નં. ૨થી ૮ને ભારતીય દંડ સંહિતાની ધારા ૪૯૮(એ) અને ૩૦૬ હેઠળના ગુનાઓ માટે નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો અને મૂળ આરોપી નં. ૧ને પણ ભારતીય દંડ સંહિતાની ધારા ૩૦૬ હેઠળના ગુના માટે નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો. માનનીય વધારાના સત્ર ન્યાયાધીશ, અમદાવાદ (ગ્રામ્ય) એ મૂળ આરોપી નં. ૧ને ભારતીય દંડ સંહિતાની ધારા ૪૯૮(એ) હેઠળના ગુના માટે દોષિત ઠરાવી સજા ફટકારી હતી અને તેને બે વર્ષની કઠોર કેદ તથા રૂ. ૫,૦૦૦/-નો દંડ ફટકાર્યો હતો; દંડ ન ભરવામાં આવે તો તેને વધુ એક વર્ષની કઠોર કેદ ભોગવવાની રહેશે.

૩. ફરિયાદ પક્ષના કેસનાં સંક્ષિપ્ત તથ્યો એ છે કે ફરિયાદી મૃતક-સરોજના પિતા છે, અને તેણીનું મૂળ આરોપી નં. ૧-પિનાકિન મધવલાલ સાથે લગ્ન થયેલાં હતાં. મૃતક-સરોજ ફરિયાદીની સૌથી મોટી પુત્રી હતી. મૃતકનું મૂળ આરોપી નં. ૧ સાથેનું લગ્ન વર્ષ ૧૯૮૨માં થયેલું હતું અને ત્યારબાદ મૂળ આરોપી નં. ૧ પોતાના પિતા તથા અન્ય પરિવારજનો સાથે નિવાસ કરતો હતો. આ લગ્નથી ત્રણ સંતાનો છે, જેમાં એક પુત્ર વય આશરે ૬ વર્ષનો અને બે પુત્રીઓ- વય આશરે ૫ વર્ષ તથા ૨ વર્ષની છે. ફરિયાદ પક્ષનો વધુ કેસ એવો છે કે મૃતક અને મૂળ આરોપી નં. ૧ વચ્ચે સારા સંબંધો હતા અને ઘરકામ બાબતે કુટુંબમાં ઝગડા શરૂ થયેલા. મૂળ આરોપી નં. ૧, તેના પિતા તથા અન્ય પરિવારજનો મૃતકને હેરાન કરતા હતા અને રૂ. ૨૦,૦૦૦/-ની માંગણી મૂળ આરોપી નં. ૧, તેના પિતા મધવલાલ-મૂળ આરોપી નં. ૨, તથા મૂળ આરોપી નં. ૧ના ભાઈ મુકુંદકુમાર-મૂળ આરોપી નં. ૩ દ્વારા કરવામાં આવતી હતી. ફરિયાદ પક્ષનો વધુ કેસ એવો છે કે રૂ. ૨૦,૦૦૦/-ની આ માંગણી મૂળ આરોપી નં. ૧ તથા તેના ભાઈ મુકુંદકુમાર માટે ધંધો શરૂ કરવા માટે કરવામાં આવી હતી. ઘટનાના દિવસથી આશરે છેલ્લાં બે વર્ષથી આ માંગણી વધુ દબાણપૂર્વક કરવામાં આવતી હતી. ફરિયાદ પક્ષનો વધુ કેસ એવો છે કે મૃતક પોતાના માતા-પિતાને મૂળ આરોપી નં. ૧ અને તેના પરિવારજનો દ્વારા કરવામાં આવતી આ માંગણી તથા માનસિક અને શારીરિક હેરાનગતિ વિશે કહેતી હતી. મૂળ આરોપી નં. ૧, તેના પિતા તથા અન્ય પરિવારજનો અગાઉ સાણંદ ખાતે રહેતા હતા, જ્યાં મૃતક સરોજના પિતાના સગાસંબંધીઓ ગયા હતા અને તેમણે મૃતક સાથે ઝગડો ન

કરવા તથા તેને હેરાન ન કરવા માટે તેમને સમજાવ્યા હતા. આગળ, મૂળ આરોપી નં. ૧એ મૃતક પાસે સોનાની વીંટી, હાથઘડિયાળ, સોનાની ચેઇન, સ્ફૂટર, સોફા સેટ, કેમેરા અને રૂ. ૨૦,૦૦૦/-ની પણ માંગણી કરી હતી, પરંતુ આ માંગણી પૂરી કરવામાં આવી નહોતી અને તમામ આરોપીઓએ મૃતકને માનસિક તથા શારીરિક હેરાનગતિ પહોંચાડી હતી. આ હેરાનગતિને કારણે મૃતકે પોતાને આગ લગાવી આત્મહત્યા કરી. ત્યારબાદ મૃતકને સરકારી હોસ્પિટલમાં લઈ જવામાં આવી, જ્યાં તેને મૃત જાહેર કરવામાં આવી. તેથી, ફરિયાદી દ્વારા અમદાવાદના સાબરમતી પોલીસ સ્ટેશનમાં ફરિયાદ નોંધાવવામાં આવી હતી.

૪. તપાસ પૂર્ણ થયા પછી, આરોપપત્ર માનનીય ન્યાયિક દંડાધિકારીની અદાલતમાં દાખલ કરવામાં આવ્યું. કારણ કે આ કેસની ફક્ત સત્ર અદાલત દ્વારા જ સુનાવણી થઈ શકતી હતી, તેથી માનનીય ન્યાયિક દંડાધિકારીની અદાલતે ફોજદારી કાર્યપદ્ધતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ (ટૂંકમાં “સીઆરપીસી”) ની કલમ ૨૦૯ હેઠળ આ કેસ માનનીય વધારાના સત્ર ન્યાયાધીશ, અમદાવાદ (ગ્રામ્ય)ની અદાલતમાં મોકલી આપ્યો, જે પછી સત્ર કેસ નં. ૧૪૯ ઓફ ૧૯૯૦ તરીકે નોંધાયો. વિરોધી-આરોપીએ દોષી હોવાનું કબૂલ ન કરતાં અને સુનાવણી માંગતાં, તેમને આક્ષેપિત ગુનાઓ માટે સુનાવણી હેઠળ લેવામાં આવ્યા.

પ. સુનાવણી સમયે, મૂળ આરોપી વિરુદ્ધ મૂકાયેલા આરોપો સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદ પક્ષે ૧૮ સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી તથા વિવિધ દસ્તાવેજો પુરાવાઓ પણ રજૂ કર્યા હતા.

ક. વાદના અંતે તથા દંડપ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપીના નિવેદનનું લેખન કર્યા બાદ અને ફરિયાદ પક્ષ તથા બચાવ પક્ષ તરફથી દલીલો સાંભળ્યા પછી, માનનીય વધારાના સત્ર ન્યાયાધીશ, અમદાવાદ (ગ્રામ્ય) દ્વારા મૂળ આરોપી નં. ૨ થી ૯ ને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૯૮(એ) તથા ૩૦૬ હેઠળના ગુનાઓમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપવામાં આવ્યો હતો અને મૂળ આરોપી નં. ૧ ને પણ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુનામાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપવામાં આવ્યો હતો, તેમજ મૂળ આરોપી નં. ૧ ને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૯૮(એ) હેઠળના ગુનામાં દોષિત ઠરાવી બે વર્ષના સખત કેદની તથા રૂપિયા ૫,૦૦૦/-ના દંડની સજા ફટકારવામાં આવી હતી; દંડ ન ભરે તો વધુ એક વર્ષના સખત કેદ ભોગવવાની સજા કરવામાં આવી હતી. વાદ પૂર્ણ થયા પછી, નીચલી અદાલતે તા. ૨૦.૦૫.૧૯૯૩નો ચુકાદો અને આદેશ કર્યો હતો.

૭. આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ હેઠળના અપરાધ બાબતના નિર્દોષ છૂટકારાના ઉપરોક્ત ચુકાદા અને આદેશથી વ્યથિત અને અસંતુષ્ટ રાજ્યએ ફોજદારી અપીલ નં. ૧૦૮૧/૧૯૯૩ તથા ૧૦૮૨/૧૯૯૩ દાખલ કરી છે. ફોજદારી અપીલ નં. ૬૩૯/૧૯૯૩ મૂળ આરોપી નં. ૧ દ્વારા આઈ.પી.સી.ની કલમ ૪૯૮(એ) હેઠળના અપરાધ બાબતની તેની સજા સામે દાખલ કરવામાં આવી છે.

૮. રાજ્ય તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રીમતી મોનાલી ભટ્ટે રજૂઆત કરી હતી કે નિર્દોષ છૂટકારાનો આદેશ કાનૂન અને રેકૉર્ડ પુરાવા વિરુદ્ધ છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન ન્યાયાધીશે ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીઓના પુરાવાની મૂલવણી કરવામાં ભૂલ કરી છે, જેમાં ફરિયાદ પક્ષે સ્થાપિત કર્યું છે કે આરોપીઓ મૃતકને હેરાન કરતા હતા, અને આ કારણે તેણીને શારીરિક તથા માનસિક ક્ષૂરતાનો ભોગ બનવું પડ્યું હતું. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન ન્યાયાધીશે મૃતકના અંતિમ નિવેદનની મૂલવણી કરવામાં પણ ભૂલ કરી છે. તેમણે એ પણ જણાવ્યું હતું કે વર્તમાન કેસમાં કલમ ૧૧૩-એની જોગવાઈ સ્પષ્ટપણે લાગુ પડે છે અને વિદ્વાન ન્યાયાધીશે આરોપીઓને આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુના બદલ દોષિત ઠરવવા જોઈતા હતા. તેથી, તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે ફોજદારી અપીલ નં. ૧૦૮૧/૧૯૯૩ અને ૧૦૮૨/૧૯૯૩ને મંજૂરી આપી, આક્ષેપિત ચુકાદો, જેમાં આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુના બદલ આરોપીઓને નિર્દોષ ઠરાવવામાં આવ્યા છે, તે રદ

કરીને રદ કરવામાં આવે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે ફોજદારી અપીલ નં. ૬૩૯/૧૯૯૩ને ફગાવી દેવી આવશ્યક છે.

૯. બીજી બાજુ, ફોજદારી અપીલ નં. ૧૦૮૧/૧૯૯૩ અને ૧૦૮૨/૧૯૯૩માં આરોપી તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી વિજય પટેલે રજૂઆત કરી હતી કે તેમણે નીચલી અદાલતના ચુકાદા અને આદેશનું સમર્થન કર્યું હતું, કારણ કે તે ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા રેકૉર્ડ પર રજૂ કરાયેલા પુરાવાનું મૂલવણી કર્યા પછી આપવામાં આવ્યો હતો. તેથી, આ અદાલત તરફથી તેમાં કોઈ હસ્તક્ષેપની આવશ્યકતા નથી. તેથી, તેમણે વિનંતી કરી હતી કે નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલો રદ કરવી જોઈએ. ફોજદારી અપીલ નં. ૬૩૯ ઓફ ૧૯૯૩ અંગે, વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતે મૂળ આરોપી નં. ૧ને દંડ સંહિતાની કલમ ૪૯૮(એ) હેઠળના ગુનામાં દોષિત ઠેરવવામાં ભૂલ કરી હતી. વૈકલ્પિક રીતે, આરોપી તરફના વિદ્વાન વકીલની રજૂઆત હતી કે મૃતકના અવસાન પછી બાળકો મૂળ આરોપી નં. ૧ સાથે વસવાટ કરે છે. તેથી, આ દષ્ટિકોણથી જોતા, મૂળ આરોપી નં. ૧ પર લાદવામાં આવેલી સજા ઘટાડવાની આવશ્યકતા છે. અંતે, વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે જો આ અદાલત દોષસિદ્ધિ અપીલ મંજૂર કરવા ઈચ્છુક ન હોય, તો ઘટનાની તારીખથી ૨૫ વર્ષ પસાર થઈ ગયા હોવાનું ધ્યાનમાં રાખીને, થોડું ઢીલાપણું દાખવવામાં આવે અને સજા ઘટાડવામાં આવે અથવા યોગ્ય રીતે સંશોધિત કરવામાં આવે. તેમણે સર્વોચ્ચ અદાલતના

કુલદીપ કૌર વિ. ઉત્તરાખંડ રાજ્ય ના કેસમાં આપવામાં આવેલા નિર્ણય પર પણ આધાર મૂક્યો હતો ((૨૦૧૪) ૧૦ એસ.સી.સી. ૫૮૪). એવું કહી શકાય નહીં કે તથ્યનિષ્કર્ષ એટલો તર્કવિરુદ્ધ છે કે આરોપીઓને દોષિત ઠેરવવા જરૂરી બને. તેમણે સર્વોચ્ચ અદાલતના પંજાબ રાજ્ય વિ. ગુર્નામ કૌર અને અન્ય ના કેસમાં આપવામાં આવેલા નિર્ણય પર પણ આધાર મૂક્યો હતો (૨૦૦૯ (૧૧) એસ.સી.સી. ૨૨૫), જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવાની આ અદાલતની અધિકારક્ષેત્ર મર્યાદિત છે. જ્યારે બે મત શક્ય હોય, ત્યારે નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં. તેથી, તેમણે વિનંતી કરી હતી કે આ દોષસિદ્ધિ અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે.

૧૦. મેં રાજ્ય તરફથી વિદ્વાન એ.પી.પી. તથા આરોપી તરફથી શ્રી વિજય પટેલ, વિદ્વાન વકીલની દલીલો સાંભળી છે. કેસમાં રજૂ થયેલા દસ્તાવેજો મેં પરખ્યા છે. આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬, ૪૯૮(એ) સાથે વંચાયેલી કલમ ૧૧૪ હેઠળ આરોપી સામે ઘડવામાં આવેલા આરોપને ધ્યાનમાં લેતાં, ફરિયાદ પક્ષે પોતાનો કેસ વાજબી સંશયથી પરે સાબિત કરવો જરૂરી છે.

૧૧. આઈપીસીની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુનાના સંબંધમાં, તેની ચર્ચા કરતા પહેલાં, સંબંધિત જોગવાઈને પુનઃઉદ્ધૃત કરવી આવશ્યક છે, જે નીચે મુજબ છે:

“૩૦૬. આત્મહત્યાના દુષ્પ્રેરણાં.—જો કોઈ વ્યક્તિ આત્મહત્યા કરે છે, તો એવી આત્મહત્યાના આચરણને દુષ્પ્રેરિત કરનાર કોઈપણ વ્યક્તિને કોઈપણ પ્રકારના કારાવાસથી, જે દસ વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય તેવા ગાળાનો હશે, તેમજ દંડ માટે પણ જવાબદાર ઠરાવવામાં આવશે.”

૧૨. વિવાદિત ચુકાદો પસાર કરતી વખતે, વિદ્વાન સત્ર ન્યાયાધીશે સ્પષ્ટ તારણ આપ્યું હતું કે મરણોત્તર નિવેદનમાં પીડિતાએ જણાવ્યું હતું કે તેણે આત્મહત્યા કરતી વખતે ઘરમાં એકલા હતી અને પરિવારજનોમાંથી કોઈ હાજર નહોતું. વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે પણ નોંધ્યું છે કે આરોપીઓએ પીડિતાને આત્મહત્યા કરવા માટે પ્રેરણા આપી નથી. આ પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં લેતાં, યોગ્ય રીતે નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે કે વર્તમાન કેસમાં ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ આકર્ષાતી નથી. તેથી, મારા મતે, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે યોગ્ય રીતે નોંધ્યું છે કે રેકૉર્ડ પરની સાક્ષી પરથી ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ હેઠળનો ગુનો સાબિત થયો હોવાનું પુરવાર કરી શકાયું નથી. તેથી, ફરિયાદ પક્ષ પોતાનો કેસ વાજબી સંદેહથી પર સાબિત કરી શક્યું ન હોવાથી,

વિદ્વાન ન્યાયાધીશે આરોપીઓને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુના માટે યોગ્ય રીતે નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો છે.

૧૩. સર્વોચ્ચ અદાલતના રાજ્ય ગોવા વિ. સંજય ઠાકરાન અને અન્યના કેસમાં તાજેતરના નિર્ણય, જે (૨૦૦૭) ૩ એસસીસી ૭૫ માં પ્રકાશિત થયો છે, તેમાં અદાલતે આવા કેસોમાં વડી અદાલતની સત્તાઓનું પુનરાવર્તન કર્યું છે. ઉક્ત નિર્ણયના પેરા -૧૬ માં અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

૧૬. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી એ સ્પષ્ટ છે કે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે અપીલની અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે અપીલી અદાલત સામાન્ય રીતે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશમાં હસ્તક્ષેપ કરશે નહીં, સિવાય કે નીચલી અદાલતનો અભિગમ કોઈ સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાથી દૂષિત થયો હોય અને પ્રાપ્ત થયેલું નિષ્કર્ષ કોઈ વિવેકસંપન્ન વ્યક્તિ દ્વારા પણ પ્રાપ્ત થઈ શકે તેમ ન હોય; અને તેથી તે નિર્ણયને તર્કવિરુદ્ધ ગણવો પડે. માત્ર એટલા કારણો કે બે અભિપ્રાયો શક્ય છે, અપીલી અદાલત એવો અભિપ્રાય નહીં લે જે નીચલી અદાલત દ્વારા ઉચ્ચારાયેલા ચુકાદાને અવળે પાડે. તેમ છતાં, જો અપીલી અદાલતનું એવું મંતવ્ય હોય કે નીચલી અદાલત દ્વારા અપાયેલું નિષ્કર્ષ તર્કવિરુદ્ધ છે અને અદાલતે

કાયદાની સ્પષ્ટ ભૂલ કરી છે તથા રેકૉર્ડ મહત્વપૂર્ણ પુરાવાને અવગણ્યા છે, તો અપીલી અદાલતને પુરાવાનું પુનર્મૂલવણ કરવાનો અધિકાર છે. આવી પરિસ્થિતિમાં, રેકૉર્ડ પર મૂકાયેલા સામગ્રીના આધારે ન્યાયસંગત નિર્ણય પર પહોંચવા માટે પુરાવાનું પુનર્મૂલવણ કરવાનો દાવિત્વ અપીલી અદાલત પર આવે છે, જેથી એ જાણી શકાય કે આરોપિતોમાંનો કોઈ પણ વ્યક્તિ તેની સામે આરોપિત કરાયેલા ગુનાના આચરણ સાથે સંકળાયેલો છે કે કેમ.

૧૪. સર્વોચ્ચ અદાલતે ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિ. રામવીર સિંહ તથા અન્ય, ૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબ્લ્યુ. ૫૫૫૩માં અહેવાલિત, તથા ગિરજા પ્રસાદ (મૃતક) દ્વારા વારસદારો વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય, ૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબ્લ્યુ. ૫૫૮૯માં અહેવાલિત,ના કેસોમાં સમાન સિદ્ધાંત સ્થાપિત કર્યો છે. આમ, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે આ અદાલત જે સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી શકે છે, તે સુપેરે સ્થિર થયેલી છે.

૧૫. સર્વોચ્ચ અદાલતના મુકેયા અને અન્ય વિ. રાજ્ય, ઈન્સ્પેક્ટર ઓફ પોલીસ મારફતે , તમિલનાડુ (એઆઈઆર ૨૦૧૩ એસસી ૩૨૧)ના તાજેતરના નિર્ણયમાં પણ, સર્વોચ્ચ અદાલતે પેરા-૪માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

૪. એ બાબતમાં વિવાદ નથી કે નીચલી અદાલતે, ફરિયાદ પક્ષ તથા બચાવ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાની મૂલવણી કરીને, તેમની વિરુદ્ધ લાગેલા આરોપોના સંદર્ભમાં આરોપીઓને નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો. રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરાયેલી અપીલમાં, વડી અદાલતે, આક્ષેપિત આદેશ દ્વારા, ઉક્ત નિર્ણયને રદ કરી દીધો અને આઈપીસીની કલમ ૩૦૨ ને કલમ ૩૪ સાથે વાંચતાં આરોપીઓને દોષિત ઠરાવી આજીવન કેદની સજા ફટકારી. અપીલકર્તાઓના વકીલે ભારપૂર્વક દલીલ કરી હતી કે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશને દોષસિદ્ધિમાં પરિવર્તિત કરીને વડી અદાલતે પોતાની અધિકારસીમા ઓળંગી છે; તેથી ચાલો, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ વિરુદ્ધ દાખલ થયેલી અપીલમાં વડી અદાલતની અધિકારસીમા તથા શક્તિનું વિશ્લેષણ કરીએ. આ અદાલતે નિર્ણયો ની શ્રેણીમાં વારંવાર આ સિદ્ધાંત સ્થાપિત કર્યો છે કે પ્રથમ અપીલીય અદાલત તરીકે વડી અદાલત, નિર્દોષ છૂટકારા સામેની અપીલનો વિચાર કરતી વખતે પણ, સમગ્ર પુરાવાનું અવલોકન કરવા અને જરૂર પડે તો તેનું પુનર્મૂલવણ કરવા અધિકૃત તેમજ બાધ્ય હતી; તેમ છતાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે માત્ર તબક્કે ૪, અદાલતે રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના આધારે દોષિતતા અંગે સંપૂર્ણ વિશ્વાસ થવો જોઈએ અને માત્ર એટલા કારણસર નહીં કે વડી અદાલત એક વધુ સંભવિત અથવા

મિત્ર દષ્ટિકોણ અપનાવી શકે. ઉપરોક્ત સિવાય, અપીલના વિચારની વ્યાપ્તિ અને ઊંડાણના પ્રશ્ન અંગે, અપીલ દોષસિદ્ધિ સામે હોય કે નિર્દોષ છૂટકારા સામે, એવા કારણો વિચારણાની પદ્ધતિમાં કોઈ ભેદભાવ કે તફાવત માન્ય નથી. [રાજસ્થાન રાજ્ય વિ. સોહન લાલ અને અન્ય, (૨૦૦૪) ૫ એસસીસી ૫૭૩ જુઓ].

૧૬. નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલમાં, જ્યારે અપીલી અદાલત નીચલી અદાલતે આરોપીને નિર્દોષ છૂટકારો આપતા નોંધેલા કારણો સાથે સહમત હોય, ત્યારે અપીલી અદાલતને ચુકાદો પુનઃલખવાની કે નવા કારણો આપવાની આવશ્યકતા રહેતી નથી, એ સુસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ છે. વર્તમાન કેસમાં, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુનામાં આરોપીને નિર્દોષ છૂટકારો આપતાં નીચલી અદાલતે આપેલા કારણો તથા નોંધાયેલા તારણો સાથે આ અદાલત સંપૂર્ણપણે સહમત છે, અને તે જ કારણો તથા પૂર્વોક્ત કારણોને અપનાવતાં, મારા મતમાં, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુનામાં આરોપીને નિર્દોષ છૂટકારો આપતો વિવાદિત ચુકાદો ન્યાયસંગત, કાનૂની અને યોગ્ય છે, અને આ તબક્કે આ અદાલતની કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી. વિવાદિત નિર્ણયમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે મને કોઈ પ્રબળ કારણ જણાતું નથી,

કારણ કે તેને ન તો તર્કવિરુદ્ધ કહી શકાય, ન તો તે કેસના તથ્યો પરથી ઉદ્ભવેલો નથી એવું કહી શકાય. રાજ્ય આ મામલે આ અદાલતને ભિન્ન દષ્ટિકોણ અપનાવવા પ્રેરિત કરવામાં સમર્થ રહ્યું નથી. તેથી, રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરાયેલી ફોજદારી અપીલ સંખ્યા ૧૦૮૧/૧૯૯૩ અને ૧૦૮૨/૧૯૯૩ રદ કરવામાં આવે છે.

૧૭. મારી દષ્ટિને સર્વોચ્ચ અદાલતના તાજેતરના કુલદીપ કૌર વિ. ઉત્તરાખંડ રાજ્ય (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આપેલા નિર્ણયથી સમર્થન મળે છે. હકીકતી શોધ એટલી તર્કવિરુદ્ધ હોવાનું કહી શકાય નહીં કે આરોપીઓને દોષિત ઠરાવવાની આવશ્યકતા ઊભી થાય. ઉપરોક્ત કેસમાં પણ સર્વોચ્ચ અદાલતે દોષસિદ્ધિ રદ કરી હતી, જ્યાં દહેજની માગણી ન તો સાબિત થઈ હતી અને ન તો ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા ૩૦૬, ભા.દં.સં. અંતર્ગત ગુનો આચરાયો હતો તે સાબિત કરવામાં સફળ થયો હતો. અહીં પણ સ્થિતિ એ જ છે અને તેથી કોઈ હસ્તક્ષેપ આવશ્યક નથી. વધુમાં, જેમ પંજાબ રાજ્ય વિ. ગુરનામ કૌર અને અન્ય (ઉપરોક્ત) માં નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે, જ્યારે બે દષ્ટિકોણ શક્ય હોય, ત્યારે નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.

૧૮. જ્યાં સુધી અત્રે સજાના પાસાની બાબત છે, ત્યાં સર્વોચ્ચ અદાલતના અનૂપમ નિર્ણયનો ઉદ્દેશ કરવો પ્રસ્તુત રહેશે, જે અંકુશ શિવાજી ગાયકવાડ વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય (૨૦૧૩ (૬) સ્કેલ ૭૭૮) ના મામલે આપવામાં આવ્યો હતો. તે મામલે, જ્યારે મૂળ આરોપી નં. ૧ થી ૩ મૃતકના ખેતરમાંથી પસાર થઈ રહ્યા હતા, જ્યાં મૃતક દ્વારા શેરડીનો પાક લેવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે મૃતકના કૂતરાએ તેમની સામે ભસવાનું શરૂ કર્યું અને તેથી દુઃખી થઈને મૂળ આરોપી નં. ૧એ કૂતરાને લોખંડની પાઈપ વડે માર્યો, અને જ્યારે મૃતકે તેનો વિરોધ કર્યો, ત્યારે તીખા શબ્દોનું આદાનપ્રદાન થયું, જે પરિણામે ઝપાઝપી થઈ, દરમિયાન મૂળ આરોપી નં. ૨ અને ૩એ મૃતકને લાત તથા મુક્કાના પ્રહાર કર્યા, જ્યારે આરોપી નં. ૧એ મૃતકના માથા પર લોખંડની પાઈપનો પ્રહાર કર્યો, જેના કારણે પછીથી મૃતકનું અવસાન થયું. નીચલી અદાલત તેમજ વડી અદાલતે આરોપી નં. ૧ને હત્યાના ગુનામાં દોષિત ઠરાવ્યો અને કલમ ૩૦૨ હેઠળ તેને દોષસિદ્ધ કર્યો. આથી દુઃખી થઈ આરોપી નં. ૧એ સર્વોચ્ચ અદાલતનો દરવાજો ખખડાવ્યો અને સર્વોચ્ચ અદાલતે, કેસની હકીકતો અને પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં રાખીને કે અચાનક ઝઘડો થયો હતો, આરોપી નં. ૧ની દોષસિદ્ધિને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨માંથી કલમ ૩૦૪ (૨) સુધી સુધારી. ઉક્ત મુદ્દાનો નિકાલ કરતાં સમયે, સર્વોચ્ચ અદાલતે દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૫૭ની જોગવાઈઓનો સંદર્ભ આપીને, નીચે મુજબ પણ અવલોકન કર્યું:

૬૨. સારાંશરૂપે: કોઈ વિશિષ્ટ કેસમાં વળતર આપવું કે ઇનકાર કરવો એ અદાલતના વિવેકાધીન અધિકાર ક્ષેત્રમાં હોઈ શકે છે, પરંતુ દરેક ફોજદારી કેસમાં આ પ્રશ્ન પર મનન-ચિંતન કરવાની અદાલત ઉપર ફરજિયાત ફરજ રહે છે. આ પ્રશ્ન પર મનન-ચિંતન થવાનું શ્રેષ્ઠ પ્રદર્શિતકરણ વળતર આપવા/ઇનકાર કરવાની કારણો નોંધવાથી થાય છે. એ સ્વયંસિદ્ધ છે કે મનન-ચિંતન સમાવતી કોઈ પણ પ્રક્રિયામાં અદાલત પાસે આવશ્યક સામગ્રી હોવી જોઈએ, જેને આધારે તે ન્યાયસંગત અને વાજબી નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકે. એ બાબત પણ નિર્વિવાદ છે કે વળતર આપવાના પ્રશ્ન પર વિચાર કરવાનો અવસર તક સંગત રીતે ત્યારે જ ઊભો થાય છે, જ્યારે અદાલત આરોપી સામે દોષસિદ્ધિ નોંધે છે. આરોપીની ચૂકવણી કરવાની ક્ષમતા, જે દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૫૭ હેઠળના કોઈપણ આદેશનો મહત્વપૂર્ણ પાસું છે, તેમાં કોઈક હદ સુધી તપાસ આવશ્યક બને છે, જો કે સામાન્ય રીતે સંક્ષિપ્ત, સિવાય કે, નિશ્ચિતપણે, મુદદાની કાર્યવાહી દરમિયાન પ્રકાશમાં આવતા તથ્યો એટલા સ્પષ્ટ હોય કે અદાલત તેને આવશ્યક ન માને. એવી તપાસ દંડ વિષયક આદેશ પૂર્વે થઈ શકે છે, જેથી અદાલત દંડ અને વળતર — બંને પ્રશ્નો અંગે — વિચાર કરી શકે અને પોતાની બુદ્ધિ અનુસાર પીડિત અથવા તેના/તેમના કુટુંબને આપવાનું તે યોગ્ય માને, તે નક્કી કરી શકે.

૧૯. આ રીતે, સર્વોચ્ચ અદાલતના માનનીય ન્યાયાધીશોએ અંકુશ શિવાજી ગાયકવાડ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં જે સિદ્ધાંત નિર્ધારિત કર્યો છે તથા ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૫૭ની જોગવાઈઓને ધ્યાને લેતાં, જો મૂળ આરોપી નંબર ૧ સંબંધિત નીચલી અદાલતમાં રૂ. ૨૫,૦૦૦/-ની રકમ જમા કરે અને તેણે ભોગવેલી સજા પહેલેથી જ પર્યાપ્ત ગણવામાં આવે, તો તે ન્યાયના હિતોને સંતોષશે. પરિણામે, આરોપી નંબર ૧ દ્વારા દાખલ કરાયેલી અપીલ ઉપરોક્ત હદ સુધી મંજૂર થવાને પાત્ર છે.

૨૦. આ બાબત અદાલતને મૂળ નં. ૧-પિનાકિન માધવલાલ દ્વારા દાખલ કરાયેલ ફોજદારી અપીલ નં. ૬૩૯ વર્ષ ૧૯૯૩ તરફ લઈ જાય છે, જેમાં તેમને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૯૮(એ) હેઠળના ગુનાના આરોપમાં દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હતા. ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૯૮(એ)ને પુનઃઉદ્ઘાટ કરવી આવશ્યક છે, જે નીચે મુજબ છે:-

“૪૯૮-એ. સ્ત્રીના પતિ અથવા પતિના સગાએ તેના ઉપર કૂરતા આચરવી. - જે કોઈ, સ્ત્રીનો પતિ અથવા તેના પતિનો સગો હોવા

છતાં, આવી સ્ત્રીને ફૂરતા આચરે છે, તેને ત્રણ વર્ષ સુધીની કેદની સજા થશે અને દંડ માટે પણ જવાબદાર રહેશે.

૨૧. રેકૉર્ડ પરની સાક્ષ્યસામગ્રી તથા અન્ય સામગ્રીનું અવલોકન કરતાં સ્પષ્ટ થાય છે કે તમામ આરોપીઓ પીડિતાને ત્રાસ આપતા હતા, અને તે દ્વારા આરોપીઓએ તેની સાથે ફૂરતા આચરી હતી. એટલું જ નહીં, પીડિતાએ પોતાના મરણોત્તર નિવેદનમાં સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે આરોપીગણ દ્વારા કરવામાં આવેલા હેરાનગતિને કારણે તેણે આત્મહત્યા કરી. એ પણ જણાય છે કે કાર્યપાલક મેજિસ્ટ્રેટે પીડિતાનું મરણોત્તર નિવેદન નોંધ્યું હતું અને તેણે એમ જણાવ્યું છે કે નિવેદન નોંધતાં પહેલાં તેણે ખાતરી કરી હતી કે પીડિતા ચેતનામાં હતી. તેથી, તપાસ અધિકારી અને તબીબી અધિકારીના નિવેદનો વચ્ચેના સમય અંગેની વિસંગતિઓ હોવા છતાં, પીડિતાનું મરણોત્તર નિવેદન વિશ્વસનીય માની શકાય છે અને અન્ય સાક્ષીઓના નિવેદનોમાં રહેલી કેટલીક અસંગતતાઓના આધારે માત્ર તેને અસ્વીકાર કરી શકાય નહીં. તેથી, મૂળ આરોપી નં. ૧ને આઈ.પી.સી.ની ધારા ૪૯૮-એ હેઠળના ગુનામાં યોગ્ય રીતે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો છે. તેમ છતાં, ધ્યાનમાં લેતાં કે મુદ્દાવિષયક ગુનો ૧૯૯૦નો છે અને આ અપીલ ૧૯૯૩ની છે, સજા નીચે જણાવ્યા મુજબ સંશોધિત કરવામાં આવે છે.

૨૨. ઉપરોક્ત કારણોસર, નીચેનો અંતિમ આદેશ પસાર કરવામાં આવે છે.

ફોજદારી અપીલ નં. ૧૦૮૧ તથા ૧૦૮૨/૧૯૯૩ રદ કરવામાં આવે છે.

ફોજદારી અપીલ નં. ૬૩૯/૧૯૯૩ આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવે છે. સત્ર કેસ નં. ૧૪૯/૧૯૯૦ માં માનનીય વધારાના સત્ર ન્યાયાધીશ, અમદાવાદ (ગ્રામ્ય) દ્વારા ૨૦.૦૫.૧૯૯૩ના રોજ પસાર કરાયેલ ચુકાદો અને આદેશમાં સુધારો કરવામાં આવે છે. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના અંકુશ શિવાજી ગાયકવાડ (ઉપરોક્ત)ના કેસમાં નિર્ધારિત અનુપાત તથા દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૫૭ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતાં, નીચલી અદાલત દ્વારા ફરમાવવામાં આવેલ સજા એટલી હદ સુધી ઘટાડવામાં આવે છે કે મૂળ આરોપી નં. ૧-પિનાકિન માધવલાલ દ્વારા પહેલેથી જ ભોગવવામાં આવેલ અવધિ પૂરતી ગણવામાં આવે; અને નીચલી અદાલત દ્વારા ફરમાવેલો રૂપિયા ૫,૦૦૦/- નો દંડ વધારીને વધારાના રૂપિયા ૨૫,૦૦૦/- કરવામાં આવે છે, જે આજે થી ૮ અઠવાડિયા અંદર ખોટનારના દરેક સંતાનને એકાઉન્ટ પેચી ચેક દ્વારા ચૂકવવાનો રહેશે; અન્યથા તેઓ માનનીય નીચલી અદાલત દ્વારા ફરમાવાયેલ સજા ભોગવશે. વિવાદિત ચુકાદો અને આદેશ ઉપરોક્ત હદ સુધી સુધારવામાં આવે છે. આરોપીઓની જામીન અને જામીન બોન્ડ, જો કોઈ હોય તો, રદ કરવામાં આવે છે. રેકૉર્ડ અને કાર્યવાહી સંબંધિત નીચલી અદાલતને તાત્કાલિક પરત મોકલવામાં આવે. મૂળ આરોપી નં. ૧ને નિર્દોષ છૂટકારો આપવાનો આદેશ

કરવામાં આવે છે અને જો અન્ય કોઈ કેસમાં તેની આવશ્યકતા ન હોય તો તેને તાત્કાલિક મુક્ત કરવામાં આવે.

(કે.જે. ઠાકર, ન્યાયાધીશ)

રોકેશ/

ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬, ૪૯૮(એ) મુજબ ના કેસ હેઠળ થયેલ હુકમ સામે અપીલ.

This judgment has been translated using AI Tool

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.